

ДА БЕЛАРУСКАГА ЧЫТАЧА

Шаноўныя чытачы!

Я вельмі рады, што ў вашыя рукі трапіла мая кніга «Ад Смаленску да Вільні. Вайна Рэчы Паспалітай з Масковіяй (1654—1655 гг.)», упершыню надрукаваная ў Польшчы ў 2004 г.

Кніга прысьвечаная гісторыі ваеннага канфлікту, у выніку якога ўвосень 1655 г. амаль усю тэрыторыю Вялікага Княства Літоўскага разам зь ягонаю сталіцай Вільняй занялі войскі цара Аляксея Міхайлавіча. Гэта быў першы этап вялікай вайны, якая працягвалася ў 1654—1667 гг. і завяршылася толькі Андрусаўскім замірэньнем 31 студзеня 1667 г.

Ваенныя дзеянні 1654—1655 гг. вяліся, галоўным чынам, на тэрыторыі беларускіх (гэтая назва датычна XVII ст. мае толькі геаграфічны, а не палітычны сэнс) ваяводстваў Вялікага Княства Літоўскага: Полацкага, Віцебскага, Менскага, Наваградзкага і Берасьцейска-Літоўскага. Таму вам будзе лёгка ўявіць, дзе адбываліся апісаныя ў кнізе падзеі. Ваенныя дзеянні распачаліся аблогай Смаленску, што на мяжы зь сёньняшняй Беларусьсю. Найважнейшыя бітвы летняй кампаніі 1654 г. і зімова-веснавой 1655 г. вяліся на Дняпры і Друці — спачатку пад Шкловам і Шаплявічамі, а потым пад Новым Быхавам і Магілёвам. Польшча вайны не пашкадавала і іншых буйных беларускіх гарадоў — Полацку і Віцебску, Менску і Наваградку, Слуцку і Старога Быхава. За час супрацьстаяньня яно апаліла амаль кожны куток беларускай зямлі.

Гісторыю ўсяго канфлікту 1654—1667 гг. беларускі чытач ведае перш за ўсё з кнігі выбітнага беларускага гісторыка Генадзя Сагановіча «Невядомая вайна». Аднак ейны аўтар разгледзеў першы этап вайны павярхоўна, засяроджваючыся зь большага на вядомых і ўжо апісаных у гістарычнай літаратуры падзеях.

Мая кніга створаная перадусім на падставе рукапісных крыніцаў, многія зь якіх дасюль заставаліся невядомыя і не выкарыстоўваліся гісторыкамі. Матэрыялы сабраныя за некалькі гадоў пошуку ў польскіх, літоўскіх, украінскіх і беларускіх архівах. Да таго ж былі выкарыстаныя багатыя друкаваныя крыніцы, а таксама польская і замежная (у тым ліку, зразумела, і беларуская) літаратура на тэму дасьледаваньня.

Таму я спадзяюся, што мая праца, якая адпавядае ўсім крытэрам навуковай манаграфіі, паспрыяе глыбейшаму разуменьню палітычных, ваенных і сацыяльных аспектаў канфлікту, а значыць і лепшаму разуменьню супольнай мінуўшчыны палякаў і беларусаў. Стагодзьдзямі яны згодна існавалі ў межах аднаго дзяржаўнага арганізму — Рэчы Паспалітай Абодвух Народаў, і іх гісторыя мела нашмат больш сьветлых, чым цёмных старонак.

Вайна 1654—1667 гг. адыграла надзвычай важную ролю ў гісторыі Беларусі. Але і да сёньня расейская, а раней — савецкая гістарыяграфія ацэньвае яе тэн-

дэнцыйна. Жыхары беларускіх земляў не віталі царскіх войскаў як вызваліцеляў з-пад польскай ці літоўскай акупацыі, а падтрымка новай улады вынікала не з ідэалагічных ці сацыяльных меркаванняў, а з страху страціць жыццё і маёмасць. За час усёй вайны Беларусь панесла калясальныя дэмаграфічныя страты — адны з найбольшых (поруч з II сусветнай вайной) у сваёй гісторыі. Дзясяткі тысячаў людзей палеглі ахвярамі ваенных дзеянняў, сотні тысячаў загінулі ад хваробаў, а вялікую частку насельніцтва (найперш рамеснікаў) вывезлі ў глыб Расеі. Яны ўжо не вярнуліся дадому нават пасля Андрусаўскага замірэння. Гэтых дэмаграфічных і матэрыяльных стратаў не ўдалося пераадолець цягам доўгіх дзесяцігодзьдзяў.

Напрыканцы я хацеў бы шчыра падзякаваць сп. Валеру Булгакаву і рэдакцыі «ARCHE», дзякуючы ініцыятыве, рупнасці і ахвярнасці якіх гэтая кніга зьяўляецца ў перакладзе на беларускую мову. Для мяне вялікі гонар і нечаканасць, што гэта адбываецца ўсяго толькі крыху больш чым праз год пасля ейнага выдання па-польску. Тут я хацеў бы згадаць сп. Вітальда Гжэляка, стваральніка і кіраўніка выдавецтва «Infort editions», які два гады таму зацікавіўся магістарскай працай маладога аспіранта з факультэту гісторыі Варшаўскага ўніверсітэту і, нягледзячы на шматлікія цяжкасці, у кастрычніку 2004 г. давёў яе ўрэшце да выдання. Дзякуючы гэтаму я сёння магу перадаць кнігу ў рукі беларускага чытача, якому зычу прыемнага чытаньня і добрых уражаньняў.

Варшава, снежань 2005
Конрад Бабятынскі